

GLOBALISERET TEOLOGI

Teo-login på den globale kirkes netværk

Generalsekretær i Dansk Ethiopian Mission Sune Skarsholm

RESUMÉ: På verdensplan er der i dag over 40.000 forskellige kirkeretninger og tallet vokser stærkt. Det geografiske og kulturelle skift i kristenhedens tyngdepunkt fra det globale nord til det globale syd har skabt en mangfoldighed af måder at udtrykke kristentroen på som gør det vanskeligt at tale om teologi som ét fælles koncept. Teologien er blevet globaliseret. Artiklen reflekter over, om der findes en bibelsk tilgang til globaliseret teologi som både anerkender den konkrete, lokale måde at være kirke på og som samtidig bevarer evangeliet som en universel sandhed. Ved en genlæsning af Acta 15 om apostelmødet i Jerusalem identificeres nogle afgørende træk i fortællingen for en proces for at nå teologisk konsensus trods kulturel mangfoldighed. Ved at fastholde den særlige og nødvendige sandhed om frelse ved tro alene, så tillod apostlene en frihed til en praksis som ikke skulle forarge eller fornærme. På den måde fik evangeliet frit løb ind i enhver kulturel gruppe. En globaliseret teologi i dag må gå ud af det samme spor som lederne ved apostelmødet. Denne artikel er et bearbejdet manuskript til en semesterstartsforelæsning på Menighedsfakultetet den 30. januar 2012.

Indledning

Allerførst en tak til Menighedsfakultetet for invitation til at forelæse ved denne semesterstartsindledning. Jeg synes, at det er en flot gestus og samtidig et klart signal om, at TORVET er meget mere end en fælles bygning. Det er et synligt udtryk for en fælles vision om at tænke innovativt om et integreret samarbejde mellem teologisk uddannelse og forskning og konkret missionsarbejde. Jeg tror, at det kan blive et gen-

sidigt frugtbart og berigende samarbejde, som vil tilføre alle parter nye indsigter og inspiration.

Og så vil jeg naturligvis benytte anledning til at skitsere, hvordan denne nye vinkel kan åbne indsigter og udsigter for os alle. Jeg oplever mig hjemmevant på Menighedsfakultetet – dels fordi min egen studietid trods alt kun ligger godt ti år tilbage i tiden, og fordi jeg efterfølgende har fulgt uddannelsens udvikling som timelæ-

rer og gennem udvalgsarbejde. De sidste seks år har jeg som generalsekretær for Dansk Ethiopian Mission fulgt udviklingen for kirkerne på den internationale scene på nærmeste hold – naturligvis mest i vores egne samarbejdskirker i Afrika. Jeg kom måske nok til jobbet med lidt den samme skepsis som Nathanael svarer Filip med: Kan noget godt komme fra Nazareth – eller fra Afrika? Jeg er blevet klogere! Og jeg er blevet så beriget af de vidnesbyrd og de mennesker, som jeg har mødt fra kirkerne i Afrika. Det ser jeg frem til at dele med jer – og ser frem til at invitere jer til selv at gå på opdagelse i.

Den bærende tanke for mig er, at al autentisk og stedlig teologi må i sin fundamentale konception være både missional og pastoral. Missional fordi den er knyttet til kirkens sendelse; pastoral fordi den er sammenknyttet med den vedholdende opgave med at nære og oplære de troende og bringe dem og menigheden til modenhed i tro og vidnesbyrd. Det pastorale og det missionale er uadskilleligt for enhver sund teologi. Og hvis det er sandt må enhver teologi ultimativt bedømmes efter, hvorvidt den fremmer eller hindrer Guds mission – *missio Dei*.

For ikke at blive provinsiel og monolitisk må teologi i dag udfoldes som globaliseret teologi; det vil sige en vedholdende teologisk refleksion, som er (1) grundfæstet i Guds selvåbenbaring i Skriften, (2) lader sig oplyse af arven fra den kristne menighed gennem forskellige tider, og (3) indoptager impulser fra den helt aktuelle virkelighed i verden og de forskellige perspektiver fra kristne menigheder over hele verden. Alt sammen med det sigte at teologien fører til et helligt liv og til en trofasthed i at tage del i Guds mission i hele verden gennem sin kirke. Det er nemlig “sammen med alle de hellige [at I får] styrke til at fatte, hvor stor bredden og længden, højden og dybden er,

og til at kende Kristi kærlighed, som overgår al erkendelse, så I fyldes, til hele Guds fylde nås” (Ef 3,18-19).

Det er på høje tid, at Menighedsfakultetet etablerer et teologin på den globale kirkes netværk. Mit ønske med forelæsningsen er at opridsse rammerne for en globaliseret teologisk tænkning. Med det mener jeg den dobbelthed teologisk tænkning i dag udfolder sig indenfor. På den ene side en nødvendighed af at tænke lokalt, partikulært og kontekstuel om teologiens udtryk – uden at miste en stadig stigende bevidsthed om, at også teologien indgår i en global sammenhæng. Hvis teologien skal tjene kirken over hele jorden, så må den reflektere dette dobbelte fokus. Og her er der stof nok til en nytænkning og revurdering af teologien konceptuelt, metodisk og programmatisk. Vidar Haanes, rektor på Menighedsfakultetet i Norge, fanger dette i citat af den latinamerikanske missiolog, Orlando Costas: “Missiology questions all theological discourse that does not seriously consider the missionary streams of Christian faith; all biblical interpretation that ignores the missionary motives that shape biblical faith; all history of Christianity that omits the expansion of Christianity across cultural, social, and religious frontiers; the Gospel fully and to the heart of the concrete situations of daily life. By fulfilling such a critical task, missiology also enriches theology because it puts theology in contact with the worldwide Church in all its cultural and theological diversity” (Orlando E. Costas, efter Engelsviken 2008, 395).

Vi taler om altså ikke om mission som en akademisk disciplin, men om et missiologisk paradigme for hele den teologiske tænkning og heraf ændringer i det teologiske curriculum. Overalt i verden ser man i dag et opgør med modernitetens distancerede og uengagerede forhold til teologien.

Spiritual formation eller åndelig dannelse af studenterne med opmuntring til et åndeligt liv og engagement på menighedsniveau er et dominerende træk. Nye kurser i praktisk teologi, pastoral psykologi, tværkulturelle studier, missiologi, lederskab og spiritualitet tilføjes et allerede overanstrengt studieprogram. Teori og praksis må sammentænkes. Ortopraksi er lige så vigtig som ortodoksi. Teologien må basere sig på missiologiske erfaringer for sådan blev teologien til i den ældste kirke!

Bibelen som en 'casebook' for mission

Hvad kom først? Mission eller teologi? Det er vist lidt som spørgsmålet om hønen eller ægget. Allerede for hundrede år siden understregede den tyske professor i systematisk teologi og nytestamentlig studier i Halle, Martin Kähler, at "die älteste Mission wurde zur Mutter der Theologie". Teologi er "an accompanying manifestation of the Christian mission and not a luxury of the world-dominating Church" (Kähler, efter Bosch 1991,16). Mission er teologiens moder og ikke dens illegitime datter. Men at mission er teologiens moder betyder naturligvis ikke, at missionsopgaven er ovre. Tværtimod må teologi gro ud af konkret mission. Mission er teologiens fremtid, fordi vi er på vej ind i en fremtid med mange kulturelle ligheder med de første århundreder, som primært var en missions epoke.

Evangelierne er skrevet for at vidne om Kristus til forskellige grupper i den græskromerske verden, og alle brevene er groet ud af pastorale behov i en nyetableret menighed i en missionssituation. Ny Testamente er ikke skrevet som en teologisk lærebog. Det er snarere sådan, at de nytestamentlige skrifter er blevet til i en situation, der krævede øjeblikkelig reaktion og refleksion; i en kirke som i mødet med omverdenen

var nødt til at udtænke sin teologi. Ny Testamentes beretninger er en 'casebook' om mission, Guds og vores. Bibelen fortæller, hvad Gud gør til vor frelse, og derfor udruster sit folk til dets sendelse til verden.

Verdensbilledet i de kirker, som jeg kender fra Afrika og de mange andre fremvoksende kirker i det globale syd, er meget tættere på virkeligheden i Det Nye Testamente, end vort verdensbillede i den vestlige kultur. Deres forståelse og udlevelse af teologi sker fra et perspektiv som er de marginaliserede, de fattiges, dem uden politisk magt. Phillip Jenkins siger i *The New Faces of Christianity – Believing the Bible in the Global South*, at de kristne her læser Bibelen som en bog, der i høj grad forbinder dem med forbløffende og transformerende relevans til deres egne erfaringer og verdensbilleder. Og disse kirker er ivrigt missionerende, og de er ikke, som vi, blevet intimideret af en relativistisk tænkning og en kritik af mission, som præger både den sekulære offentlighed, og som sætter sine spor dybt inde i kirken selv (Jenkins 2006).

Mission skaber social og teologisk transformation

Missionærernes opgave er revolutionerende. Den fører dem ikke blot ud i nye sociale og geografiske områder for at plante kirker. Missionæren er også med til at splintre den behagelige snæversynethed hos den sendende kirke fordi den udfordres til at forholde sig til 'det anderledes' i verdens udenfor.

Det er meget tydeligt i den ældste kirke. Så længe de nyomvendte fortrinsvis kom fra jødiske samfund blev der ikke sat spørgsmålstegn ved historien og kulturen. Det var fælles stof. Selv da hedningerne som Kornelius og hans hushold i Acta 9-11 blev en del af den kristne menighed, som kunne de

optages som proselytter, der havde tilegnet sig jødiske sædvaner. Men da hedningerne begyndte at strømme ind i kirken, begyndte problemerne at opstå. Der var for det første et problem med den nye sociale enhed. For hvordan skulle de jødekristerne forholde sig til de hedningekristerne? Skulle de dele sig i forskellige menigheder eller forenes i én enhed? Det andet problem var af teologisk art. Når hedningerne tog imod evangeliet begyndte de at fortolke det og applicere det på deres egen kontekst. Og i den forbindelse kasserede de mange symboler fra den gamle pagt, som omskærelse og spiseregler, som de jødekristerne så som en essentiel del af evangeliet.

Den konkrete kontekst for mission satte altså gang i en teologisk proces i den tidlige kirke. Kirkens første koncil, apostelmødet i Jerusalem, var indkaldt for at løse en diskussion mellem Paulus og Barnabas på den ene side og en mere konservativ fløj i den etablerede kirke, jf. Acta 15. Den teologiske grænsemarkering ved apostelmødet handlede om hvor langt de hedningekristerne kan tillades at gå i deres kontekstualisering af evangeliet ind i deres egen situation og kultur. Hvordan balancerer Guds menighed mellem den inkarnatoriske nødvendighed af en lokal, partikulær fortolkning og udlevelse af evangeliet – med den enhed og universalitet, som evangeliet også er? Apostelmødet i Acta 15 kan læses sådan, at den ældste kirke besvarede dette spørgsmål ved at etablere en teologisk proces snarere end at opsætte en dogmatisk erklæring. Alle de forskellige teologier måtte prøves på det ene evangelium som var åbenbart i Skriften og givet til apostlene og de ældste. Denne prøve afgjorde kirken og dens ledere ved at være et hermeneutisk fællesskab. Beretning i Acta 15 sammenfatter det helt afgørende punkt i kirkens historie,

hvor evangeliet gik fra Jerusalem til verdens ende. Her ser vi selve transitionen fra jødernes mission til hedningernes mission. Kristne menigheder med forskellige teologiske interesser og særpræg opnår konsensus. Når man nærlæser Acta 15, så er der gennemgående træk, som er afgørende for en teologisk proces med det mål at opnå en mediering mellem lokale og globale teologier. Og det er der brug for mere end nogen sinde. Jeg vender tilbage til Acta 15 senere i forelæsningsen.

Den globale kirke

I løbet af det 20. århundrede er kristendommen blevet den mest udbredte og universelle religion i verdenshistorien. I dag er der kristne og organiserede kirker i ethvert beboet land på kloden. Kirken er derfor for første gang nogensinde *økumenisk* i den helt bogstavelige betydning af ordet: dens grænser er hele den beboede jord. Vi taler om et ændret tyngdepunkt fra Nord til Syd, og fra Vest til Øst (Jenkins 2002). Ifølge den gambianske teolog, Lamin Sanneh, der var gæst ved missionskonferencen på Nyborg Strand i 2010, er kristenheden en religion, der tales af 2000 forskellige sproggrupper. Flere mennesker beder og lovsynger i flere forskellige sprog i kristenheden end inden for nogen anden religion i verden. (Sannes 2003, 69). Særlig dramatisk har kirkens vækst været i Afrika. Lamin Sanneh fremholder, at i år 1900, hvor så godt som hele Afrika var under kolonierredømme, udgjorde de kristne 8,7 millioner eller 9 % af den samlede befolkning på 108 millioner på kontinentet. Muslimer overmatchede de kristne med 4:1. I 1962 hvor det meste af Afrika havde frigjort sig af kolonimagterne, så var der 60 millioner kristne mod 145 millioner muslimer. I 1970: 120 millioner kristne. I år 2000: 350 millioner kristne

(Sanneh 2003, 18). Et tal jeg gætter snart runder en halv milliard!

Alt dette er en del af den globalisering, der også sker af de store verdensreligioner. Medierne fokuserer mest på islams utilpassede indgang i den vestlige kultur. Men langt mere omfattende og gennemgribende for livssyn og livsførsel er buddhismens transnationale og tværkulturelle indpas hos os; google-buddhismen, som man har kaldt fænomenet.

Kristendommen kan både ses som et redskab for globalisering og som et produkt af den. Missionsbevægelsen i det 19. og 20. århundrede har spillet en ikke ubetydelig rolle for den aktuelle globalisering. Ved at tage evangeliet ud til hele verden og etablere kristne kirker i enhver sproglig, religiøs eller kulturel sammenhæng, hvor den ikke før var til stede har kristendommen været et redskab for globaliseringen. Og som følge heraf er der opstået en ny bevidsthed om en identitet som kristne, der transcenderer og relativiserer tidligere stedegne, lokale identitetsmarkører og har dermed ført kristne grupper sammen som ellers ville have levet helt adskilt (Ott & Netland 2006, 24). Den amerikanske religionssociolog, Peter Berger, har påpeget en sammenhængende evangelikal protestantisme (særlig i en pentekostal udgave) som går på tværs af Asien, Afrika og Latinamerika og som fører til en kulturel revolution i den helt lokale sammenhæng: "It brings about radical changes in relations between men and women, in upbringing and education of children, in attitudes toward traditional hierarchies. Most importantly, it indicates precisely that "Protestant ethic" that Max Weber analyzed as an important ingredient in the genesis of modern capitalism – a disciplined, frugal, and rational oriented approach to work" (Berger, citeret efter Ott & Netland 2006, 25). Globaliseringen rejser

på ny grundlæggende spørgsmål om den kristne identitet og forholdet mellem den lokale menighed til andre kristne grupper og traditioner – globalt og lokalt. Ofte lever menighederne inden for samme by, men med helt forskellig tradition og historie, sprog, kultur og etnicitet. Og det udfordrer den måde vi arbejder med teologi.

Teologi og de mange teologier

I dag er det vanskeligt at tale om teologi som et fælles koncept. Den hastigt voksende kulturelle mangfoldighed inden for den kristne kirke har udfordret den ret udbredte tankegang, at den teologi som blev udviklet i Vesten (særligt i de første århundreder) er normativ og fuldendt for kirken hvor som helst. Vi oplever en teologisk pluralitet, som har bragt voksende forvirring med sig. Hvis vi nu må tale om teologier i stedet for teologi har vi så ikke reduceret den kristne tro til subjektive menneskelige holdninger og dermed åbnet en dør for en teologisk relativisme som er ødelæggende for enhver meningsfuld tale om sandhed? Er der en bibelsk tilgang til en global teologisering som anerkender den konkrete, lokale situation og samtidig bevarer en universel sandhed? Den voksende pluralitet indenfor kirken; den ukritiske kontekstualiserings tendens til synkretisme, den udbredte teologiske relativisme i sandhedsspørgsmålet – rejser på ny det samme spørgsmål som i oldkirken: hvad er det fælles, det universelle? Findes der en suprakulturel teologi, som transcenderer de mange lokale, kontekstuelle udtryk for kristen tro? Hvad er absolut og hvor er enheden?

Selv-teologisering

Paul G. Hiebert, professor i antropologi og mission på Trinity Evangelical Divinity School frem til sin død i 2007 arbejdede indgående med disse spørgsmål. I en række

essays i *Antropological Reflection on Missiological Issues* er hans centrale tanker samlet. Hiebert udfolder her en *dialog* mellem antropologi, mission og teologi (Hiebert 1994, 10ff). Han udvikler desuden et begreb om *kritisk kontekstualisering* som en metode for hvordan den troende menighed kan evaluere og vurdere deres kultur i lyset af evangeliet (Hiebert 1994, 75ff). Men her er det hans begreb om *selv-teologisering*, som jeg vil opholde mig ved (Hiebert 1994, 96ff og Hiebert 1985, 193ff).

Henry Venn og Rufus Anderson plædede i midten af det 20 århundrede for, at de unge kirker som var plantet af missionerne hurtigst muligt skulle blive selv-underholdende, selv-ledende og selv-udbredende, de såkaldte 3-selv kirker. Et synspunkt som vandt bred økumenisk opbakning og fik stor betydningen for de nye kirker i syd. Men Hiebert påpeger at de 3-selv ikke er nok for de unge kirker. Der må et det fjerde selv til: *selv-teologisering*. Hiebert spørger: "Do young churches have a right to read and interpret the Scripture in their own cultural contexts?" (Hiebert 1994, 97).

Det svarer Hiebert naturligvis bekræftende på. Men så rejser han det næste spørgsmål. Resulterer selv-teologisering i en fremvækst af lokale teologier, som vil relativisere teologien? "The priesthood of believers was good theology, but in practice did it not open the doors to all kinds of heresy? [...] Where are the theological absolutes? We hold the Scriptures to be true, for they are God's revelations. But how can we preserve that truth if we allow all believers to read and interpret the Scriptures in their cultural setting?" (Hiebert 1994, 97).

Udfordringen er helt reel og relevant. Det geografiske og kulturelle skift i kristenhedens har skabt en mangfoldighed af måder at udtrykke troen på. På verdensplan er der i dag over 40.000 forskellige

kirkeretninger og tallet vokser stærkt. Det overvejende kristne Afrika syd for Sahara er mere og mere domineret af African Indigenous Churches (AIC) på bekostning af de gamle traditionelle kirkeretninger som lutherske, katolske og anglikanske kirker. Hvordan skal vi relatere til de nye kirker? Hvad kan vi lære af dem? Hvordan kan vi tjene hinanden i en ånd af ydmyghed og åbenhed, hvor vi deler det Gud har givet os? Og mere alvorligt: Hvordan kan vi finde enhed og genkende troen hos hinanden, når teologien har så forskelligt sprog og udtryk? Har selv-teologiseringen ikke medført en relativisering af teologien?

Metateologi

For at imødekomme udviklingen introducerer Hiebert konceptet *metateologi* (Hiebert 1994, 93ff), dvs. en fremgangsmåde for den globale menighed som skal gøre det muligt for den lokale kirke til at udvikle en lokal teologi men vel at mærke i en samtale med andre kristne globalt set. Skriften må forblive kilden og normativ for al teologi, men den lokale kirkes læsning og fortolkning af Skriften må indgå i en global diskurs. "Just as believers in a local church must test their interpretation of Scriptures with their community of believers so the churches in different cultural and historical contexts must test their theologies with the international community of churches and the church down through the ages (Hiebert 1994, 102-103).

Hiebert forudser at udkommet af en sådan vedholdende fremgangsmåde kan blive en voksende konsensus om teologiske absolutter. Men denne konsensus vil kun vokse frem gennem en udstrakt samtale mellem alle dele af Kristi legeme, når de sammen reflekterer over implikationerne af Guds ord i deres forskellige sammenhæng. Jeg tror, at det netop var en sådan fælles hermeneutisk

proces, som mange af os oplevede under de fælles bibelstudier af Efeserbrevet under Lausanne-konferencen i Cape Town i 2010. At skulle indgå i en global diskurs om teologien vil betyde afkald på kontrol for Vesten, og det kan virke foruroligende for nogen, mener Hierbert. "For the moment this will disturb the Western churches that see their theological formulations as complete and final. In the end, however, it can help us in the West to see where we have sold out to our cultures and where Christianity is in danger of becoming a Western civil religion. It will remind us that the kingdom of God is always prophetic and calls all cultures toward God's ideals, and that citizens of that kingdom are to form living communities that manifest the nature of that kingdom. In such communities, understanding the Word of God must be an ongoing and living process that leads to discipleship under the lordship of Christ in every area of life" (Hiebert 1994, 103).

Teologi er en vedholdende proces, som Guds menighed over hele jorden deltager i. Der er ingen tvivl om, at teologier fra Vesten stadig vil have betydelig indflydelse i denne samtale, men de unge, nye kirker skal være fuldgyldige deltager i samtalen. Og vi vil langsomt opleve at nye stemmer vil blande sig med helt nye indsigter og perspektiver. I såvel den vestlige verden og i det globale syd vil der være enheder og interessenter, som deltager i processen for en globaliseret teologi – hver med deres interesse, behov og forventninger. Det er for eksempel (1) præster og lægfolk i de lokale kirker, (2) ledere af forskellige kirkeretninger, (3) lærere og studenter på bibelskoler og seminarier, (4) missionærer og missionsselskaber, (5) professionelle teologer og medlemmer akademiske fora. Behovene, forventningerne og i en vis udstrækning også forståelsen af, hvad teologi er, vil variere inden for hver

enhed og mellem dem. Men hver især har de deres egen legitimitet, og vi må undgå at privilegere nogen på bekostning af andre. Det er dette miljø, som jeg håber, at TORVET vil danne ramme om ved, at deres stemmer inviteres indenfor – helt konkret.

Hieberts læsning af Acta 15

Hiebert henviser til Acta 15 (apostelmødet i Jerusalem) som en beretning, der udfolder en metateologi, eller en globaliseret teologi med menigheden som hermeneutisk fællesskab. Når man nærlæser Acta 15, så er i fortællingen en række gennemgående træk, som er helt afgørende for en teologisk proces med det mål at opnå en mediering mellem lokale og globale teologier, hævder Hiebert (Hiebert 1994, 94ff).

Hiebert bemærker, at rådet siger mere om, hvad evangeliet *ikke* er, end hvad det er. Evangeliet er ikke Moselov, omskærelse og spiseforeskrifter. Kirkens ledere var naturligvis ikke uinteresserede i hvad der var den rette lære. Paulus, Peter og Johannes tydeliggør i deres breve vigtigheden af den sande og sunde lære overfor vranglæren (fx Gal 1,6-9; 1 Tim 6,3.20; 2 Tim 4,3; 2 Pet 2 og 3,17; 1 Joh 2,18-23 og 4,1). Men Hiebert foreslår, at den manglende afgrænsning af, hvad evangeliet rent faktisk er, reflekterer en villighed i rådet til for deres del til at acceptere en mangfoldighed i den teologiske fortolkning (jf. 1 Kor 1,11-12). Troen har sit centrum i nøglebekendelsen til Jesus som Herre (1 Kor 12,3; 1 John 2,22-23); hans død og opstandelse (1 Kor 15) og den sande historicitet i Guds indgriben i menneskets historie. Disse bekendelser var det, som var overleveret, og som var givet videre blandt de første kristne, der levede i primært ansigt-til-ansigt-samfund, hvor information blev videregivet mund til mund. Evangeliet er en fortælling om, hvad Gud har gjort og stadig gør. I sådan en sammenhæng var der

ét spørgsmål, som udgjorde en teologisk grænsemærkning: Hvor langt kan de hedningekristne tillades at gå i deres kontekstualisering af evangeliet ind i deres egen situation og kultur? Hvordan balancerer mellem den inkarnatoriske nødvendighed af en lokal, partikulær fortolkning og udlevelse af evangeliet – med den enhed og universalitet, som evangeliet også er?

Hiebert læser Acta 15 sådan, at den ældste kirke besvarede spørgsmålet ved at etablere en teologisk proces snarere end at opsætte en dogmatisk erklæring. Alle de forskellige teologier måtte prøves på det ene evangelium som var åbenbart i Skriften og givet til apostlene og de ældste. Denne prøve afgjorde kirken og dens ledere ved at være et hermeneutisk fællesskab. Paulus fik således afprøvet sit evangelium hos apostlene (Gal 2,1-2). Uanset om det er den samme begivenhed, så kan Acta 15 læses som sådan en proces.

Acta 15 som eksempel på globaliseret teologi

Missiologer har læst Acta 15 som et paradigme for kontekstualisering. Og mange fortolkere reducerer de brændende spørgsmål om omskærelse og lovoverholdelse til relative kulturelle emner. Men igennem hele Gamle Testamente er omskærelse og lovoverholdelse knyttet til selve pagten, og for at få del i pagtens velsignelser, måtte hedningerne blive jødiske proselytter. Så deltagerne på mødet kæmpede med et langt større problem end kulturcentrisme eller etnocentrisme. Det var et spørgsmål om soteriologi – om frelse.

Beretning i Acta 15 sammenfatter det helt afgørende punkt i kirkens historie, hvor evangeliet gik fra Jerusalem til verdens ende. Her ser vi selve transitionen fra jødernes mission til hedningernes mission. Kristne menigheder med forskellige teolo-

giske interesser og særpræg opnår konsensus. For Guds kirke, der i dag er kulturelt og teologisk mere mangfoldig og broget end nogensinde i historien, er det afgørende at finde retningslinjer i Skriften for hvordan vi kan finde enhed og konsensus med hinanden og samtidig anerkende den gudgivne kulturelle forskellighed, så evangeliet kan bevare sin fremgang.

I det følgende gengiver jeg en spændende genlæsning af Acta 15, som David and Cynthia Strong udfolder i en artikel: *The Global Hermeneutic of the Jerusalem Council* (Ott & Netland 2006, 127-139). Perspektivet i Acta 15 er ifølge David og Cynthia Strong en mulighed for teologisk konsensus trods kulturel mangfoldighed: “[T]he approach used by Jerusalem Council reveals one successful way in which diverse Christian communities with different theological concerns achieved consensus. In so doing, it lends credence to the Anabaptist perspective that we must rely more on theological process than on dogmatic theological statements to establish objective truth. In such a hermeneutic, we guard against subjectivity by remaining faithful to Scripture, the leading of the Holy Spirit, and the check of the hermeneutical community [...]. [T]he theological process employed by the council points a way forward in mediating between local and global theologies” (Ott & Netland 2006, 128). Jeg vil derfor trække en række deres iagttagelser frem fra Acta 15, som kan være retningsgivende for en globaliseret teologi i et økumenisk perspektiv.

Mødets baggrund

Mødet er sammenkaldt for at forholde sig til et brandvarmt teologisk emne med missionale følgevirkninger for den fortsatte succes med hedningemission. Det teologiske emne er soteriologisk: Hvad skal der til for at blive frelst? Stridens kerne er de jø-

dekristne fra Antiokia, som kræver hedningernes omskærelse for at blive frelse (Acta 15,1) og farisæernes krav om hedningernes overholdelse af Moseloven (Acta 15,5). Dog sammenfatter først Peter og siden med tilslutning fra hele rådet spørgsmålet til ikke at handle om jødisk kultur, men om hedningerne skal bære den byrde at holde loven (Acta 15,10,28).

Brugen af Skriften på apostelmødet

I mødet med så et vanskeligt og vitalt teologiske spørgsmål søger rådet vejledning i Skriften (15,16-18). Men først lytter forsamlingen vidnesbyrd fra Peter, Paulus og Barnabas om hvad Gud har gjort at tegn og undere blandt hedningerne (15,7-12). Jakob bekræfter at deres vidnesbyrd stemmer overens med profeternes ord (15,14-15). Det bibelske bevis finder Jakob ved at citere fra Amos 9,11f om genrejsningen af "Davids faldne hytte". Davids hytte blev tolket som Kristi liv, der kulminerer med hans opstandelse og det eskatologiske tempel, der er kirken. Men Jakob citerer ikke fra den masoretiske tekst, men fra Septuaginta som afviger markant. I den masoretiske tekst står der, at Davids faldne hytte rejses "så de kan tage Edom i besiddelse, og alle de folk som mit navn er nævnt over" (Amos 9,12). Mens Septuaginta siger Davids hytte vil blive genrejst så at "de øvrige mennesker kan søge Herren, alle de folk mit navn er nævnt over". Forklaringen på Jakobs brug af Septuaginta er formentlig at apostelmødet var sammenkaldt for at finde konsensus mellem dem fra Antiokia, der sikkert brugte Septuaginta og jøderne, som brugte den masoretiske tekst.

Men Jakob citerer ikke blot Amos 9 ord til ord fra Septuaginta. Han alluderer desuden til en række andre profetiske tekster (Jer 12,15-16; Hos 3,5; Zak 1,16 og Es 45,21). Men ved at citere Amos 9,12 får han

understreget at hedningerne bærer Guds navn og står i et pagtfællesskab med ham uden først at blive jødiske proselytter, som andre bibeltekster ellers kan lægge op til (Es 2,2-4; 66,18-21; Zak 8,20-23). Gennem brugen af Skriften støtter Jakob vidnesbyrdene fra Peter, Paulus og Barnabas og konkluderer: "Derfor mener jeg, at vi ikke skal skabe vanskeligheder for de hedninger, der vender om til Gud" (15,19).

Aposteldekretet som retningsgivende for globaliseret teologi

Der står en omfattende diskussion mellem eksegeter om, hvordan man skal forstå "aposteldekretet" (15,23-29). Jeg har, hverken den viden eller den tid, der skal til, for at gå ind i her. Strong citerer med tilslutning William Larkin, der giver en pragmatisk tolkning af aposteldekretet: "The decree deals in the main with practical matters of accommodation for unity, not adherence to a universally normative moral imperative" (Ott & Netland 2006, 131).

Læst sådan finder Strong en afgørende attitude i oldkirken, som kan gælde for enhver form for globaliseret teologi: Villigheden til at give afkald på at praktisere sin evangeliske frihed og at afstå fra den konkrete praksis som kan virke stødende på dem med en anden religiøs eller kulturel baggrund. Ifølge de hedningekristne bestod de fire forbud i aposteldekretet måske mest om kulturelle spidsfindighed for jøder, mens det for jøderne var de religiøst anstødelige. Apostelrådet krævede derfor at de hedningekristne ikke skulle praktisere deres frihed af hensyn til de jødiske trosfæller. Nøjagtig som missionærer blandt jøder og muslimer naturligvis ikke fremturer i deres frihed til at spise svinekød, men indordner sig under kosher og halal slagtede dyr.

Strong fremholder, at den attitude ville kunne hele mange sår mellem kristne i dag

og medvirke til en mere forenet kirke, hvilket er en vital del af kirkens mission: "at de alle må være ét, ligesom du, fader, i mig og jeg i dig, at de også må være i os, for at verden skal tro, at du har sendt mig" (Joh 17,21).

Da Lausanne-bevægelsen indkaldte til den tredje verdenskonference i Cape Town i oktober 2010 mødtes 4200 delegerede fra 198 lande. Det var formentlig den kulturelt set bredeste samling i kirkens historie. Alligevel er Cape Town Erklæringen præget af en stærk formaning til at arbejde målrettet for kirkens enhed – for missionens skyld! "Når vi lever i enhed og arbejder sammen, demonstrerer vi korsets overnaturlige, modkulturelle kraft [...]. En splittet kirke har ikke noget budskab til en splittet verden. Når vi ikke lever i forsonet enhed, er det en alvorlig hindring for missionens autenticitet og virknings-fuldhed. Vi sørger over opdelinger og splittelser i vore kirker og organisationer. Vi længes inderligt efter, at de kristne må fokusere på en nådens ånd og være lydige mod Paulus' befaling om at stræbe efter at 'fastholde Åndens enhed med fredens bånd'. Selvom vi erkender, at vor dybeste enhed er åndelig, længes vi efter større forståelse af den missionale kraft i en synlig, praktisk, jordisk enhed. Derfor opfordrer vi indtrængende kristne søstre og brødre over hele verden – for vort fælles vidnesbyrd og for vor missions skyld – til at modstå fristelsen til at splitte Kristi legeme og til at søge forsoningens og den genoprettede enheds vej, hvor det er muligt" (Cape Town Erklæring 2011, 82-83).

Forud for konferencen og erklæringen havde Lausanne-bevægelsens ledere udvalgt emnerne gennem et langstrakt lyttearbejde, hvor de besøgte kirker i alle verdens hjørner for at stille dette ene centrale spørgsmål: Hvad er jeres største udfor-

dringer i mission i dag? Cape Town Erklæringen kan i høj grad læses som et udtryk for en globaliseret teologi med menighederne som hermeneutisk fællesskab.

Skriftens autoritet

Den anden retningslinje Strong trækker ud af teksten i Acta 15 for en globaliseret teologi er den autoritet Skriften tillægges. Jakobs skriftbrug er ganske vist meget langt fra den historisk-grammatiske tilgang, som moderne eksegeter i Vesten hylder! Hans bibelbrug har derimod ligheder med, hvordan store dele af de kristne i det globale syd læser Bibelen. Her trækker man i vid udstrækning også på allegoriske læsninger og åndelige læsninger – og samtidig er de helt enige i Skriftens absolutte normative autoritet!

Vi er bare nødt til at erkende, at enhver læsning er en fortolkning og farvet af vores egne kulturelle bias. I Vesten er det en rationalistisk tilgang, som ikke har bred anerkendelse i den evangelikale verden. Derfor må menigheden udgøre fortolkningsfællesskabet – både lokalt og globalt.

Strong mener, at Skriftens autoritet på apostelmødet er et eksempel til efterfølgelse og håb for den globaliserede kirke. Det faktum, at man opnåede teologisk konsensus med store ringvirkninger for missionen blandt hedninger er opløftende og et løfte for Guds menighed i dag om, at vi kan finde løse konflikter. Fastholder vi ikke det håb, har enhver lokal menighed en undskyldning for at vende sig indad og udvikle sin egen idiosynkratiske teologi. Det er stærkt udfordrende, at kirkesamfund, som er enige om Skriftens autoritet, samtidig vil tolke Skriften forskelligt farvet af deres kulturer. Men med håbet om enighed, så er vi udfordret til at engagere os i de andre dele af Guds menighed – også globalt set.

Homoseksualitet – en case for globaliseret teologi

Som et aktuelt eksempel på den forskellige læsning af Skriften nævner Strong den verserende, verdensomspændende diskussion om homoseksualitet. I den sag har Den Danske Folkekirke opført sig om den er en ø uden på nogen måde at vise interesse eller forståelse for at indgå i et fortolkningsfællesskab med lutherske kirker andre steder i verden. Anderledes er det med den anglikanske kirke, som i sit DNA er langt mere globalt funderet.

Da den Episkopale Kirke i USA, som er et selvstændigt medlem af den Anglikansk Kommunion, i 2003 ordinerede en praktiserende homoseksuel som biskop, udtalte samme biskop til pressen: “Just simply to say that [homosexuality] goes against tradition and the teaching of the church does not necessarily make it wrong” (Ott & Netland 2006, 133).

Reaktion inden for den Anglikanske Kommunion kom øjeblikkeligt – både i og uden for USA. Afrikanske biskopper truede med at afbryde fællesskabet med Den Episkopale Kirke i USA. Lambeth Commission blev nedsat for at løse konflikten. Den konstaterede, at der i den Anglikanske Kommunion var 18 af de 38 provinser, som anså udviklingen i USA som værende i modstrid mod bibelsk lære og som sådan uacceptabel.

Strong er optaget af hvordan Lambeth Commission behandlede spørgsmålet om homoseksuel praksis. Kommissionen understregede igen og igen Skriftens autoritet. Den stadfæstede Resolutionen 1.10 fra 1998, hvor Lambeth Konferencen indskærper troskab mellem en mand og en kvinde og seksuel afholdenhed for de ugifte, fordi det er sådan Skriften lære os det. Kommissionen bestræbte sig desuden på at skelne mellem væsentligt og uvæsentligt og til at anerkende den gensidige påvirkning mel-

lem det lokale og globale. Kommissionen konkluderede endeligt med at irettesætte Den Episkopale Kirke i USA for egenrådigt at have besluttet noget på et så afgørende og splittende emne uden konsultation og samtykke fra hele den Anglikanske Kommunion. Fra et hermeneutisk perspektiv, så fulgte den konservative del af kirken ifølge Strong en fortolkning som er baseret på Skriftens autoritet, mens den liberale fløj begyndte med ideale størrelser som kærlighed, anerkendelse, accept, medlidenhed og nåede dermed til en anden konklusion. Strong slår fast at uden en gensidig anerkendelse af en endelig autoritet, så er håbet om en sund globaliseret teologisering mellem de to fløje meningsløs.

Hvor meget af folkekirkens krise kunne være undgået, hvis den forstod at den i sit væsen er en del af en global sammenhæng og viste villighed til at lytte? I Afrika har jeg mødt stor forundring i blandt de lutherske kirker over, hvor egenrådigt folkekirken agerer. Det er på høje tid med et teologin på det globale netværk!

Helligåndens vejledning

Den tredje retningslinje Strong finder for en globaliseret teologi i Acta 15 er, at rådet søger Helligåndens vejledning. Der er kun to vers i Acta 15, som eksplicit referer til Helligåndens virke.

Først er der Peter, som fortæller om, hvordan Helligånden blev givet til hedningerne, Acta 15,7-11 – med en oplagt reference til Acta 10,44.47 og 11,17 om Helligånden der gives til Kornelius og hele hans husstand, så de begynder at tale i tunger og bliver døbt. Den anden reference til Helligåndens virke er i Acta 15,28. En traditionel tolkning af verset henviser til at apostlene havde en indre erfaring af Helligånden, som ledte dem til en beslutning. Men Strong mener, at lederne anerkendte de observerbare

tegn på Helligåndens virke. Her kunne de dels lytte til Peters vidnesbyrd om hedningernes omvendelse og om at modtagelse af Helligåndens gave til Kornelius og hele hans husstand – uden omskærelse! Dels hørte de Barnabas' og Paulus' beretning fra deres missionsrejser om tegn og undere som udtryk for Helligåndens accept af hedninger – uden omskærelse! Og endelig var der Jakobs skriftbevis for, at Gud ønskede at inkorporere hedningerne i sit folk. Ja, faktisk har hele Acta indtil dette øjeblik bekræftet Helligåndens intension med hedningerne!

Helligåndens virke må nødvendigvis komme til udtryk i en demonstration af Åndens forandrende kraft gennem omvendelse og discipelskab i lydighed! Nogen gange bliver Helligåndens virke bekræftet gennem tegn og undere. I dette tilfælde så må Helligånden også give dømmekraft til dem, der er i dialog med hinanden – en evne og villighed til at genkende Guds gerning i de andre liv; en evne til at lodde den sande mening og applikation af Guds ord. Den tilgang til Helligåndens virke er langt mere troværdig og tillidsvækkende end den der alene baserer sig på en indre overbevisning om Helligåndens vejledning.

Den sidste fører ofte til konflikter mellem lokale teologier og ledere, som hver især hævder at have Åndens inspiration bag deres beslutninger. Apostelrådets måde at søge Helligåndens vejledninger er – ligesom dens brug af Skriften – en vejledning for globaliseret teologi og den indbyrdes dialog i Kristi globale legeme. Som rådet gør her må kirken i dag søge enhed med andre kirker ved både at anerkende de tegn og undere som Helligånden gør hos dem – og på samme tid søge tegnene på pålideligheden af en sand omvendelse og et discipelskab i lydighed!

Det princip kan appliceres på den uregerlige størrelse, som vi kalder African In-

digenous Churches (AIC). Det er de kirker, som vokser hurtigst og de er ofte præget af en meget stærk akkommodation til den lokale, traditionelle kultur og religion. Et stærkt karismatisk lederskab, profetier, helbredelse, åndsudrivelser og en fuldstændig uafhængighed af vestlig mission og kirker er andre karakteristika for AIC.

Eftersom den traditionelle religion skal sikre mening, fremgang, velstand og vejledning i livet – uden at interessere sig om synd mod Skaberens, så må den sande omvendelse været karakteriseret ved en overbevisning om min egen synd og et discipelskab i lydighed, som kommer til udtryk i Åndens frugt. På den anden side må missionæren fra Vesten også huske på, at stammefolkernes verdensbillede, der ser kosmos som et sammenhængende hele af både synlige og usynlige magter, er langt mere på linje med det bibelske verdensbillede, end Vestens, som opdeler verden mellem det naturlige og det overnaturlige. Tillid til Åndens dømmekraft når forskellige tro og praksis evalueres vil vise sig at være frugtbart for alle parter i en globaliseret teologisk dialog mellem Afrika og Vesten.

Lederskabets betydning for enighed

I bestræbelserne på at løse en konflikt med forskellige perspektiver optræder rådet som et hermeneutiske fællesskab mellem det etniske ensartede Jerusalem og det multietniske Antiokia. Her spiller lederskabet en afgørende rolle. Strong ser her den fjerde retningslinje for en globaliseret teologi.

Lederskabet identificeres som "apostle og ældste" (15,6). Paulus og Barnabas spiller en tilbagetrukket rolle, mens Peter taler som apostel og Jakob repræsenterer de ældste. Det er tydeligt, at Jakob er lederen, eftersom han taler først og sidst. Præcis som formænd, biskopper og kirkepræsidenter gør i Afrika. Både Peter og Paulus synes

at være underlagt Jakobs autoritet. Og det er helt klart, at Jerusalem indtager et primat mellem de nye kirker.

I dag har den globale kirke ikke længere en kirke, som har primat. I al fald ikke de protestantiske kirker. Det har altså både sin styrke og sin svaghed. Strong bemærker, at det samlede råd optræder som hermeneutisk fællesskab. Og det er et enig råd, der opnår en konsensus. Lederen påtvinger ikke fællesskabet deres vilje. Det var næppe kun Paulus og Barnabas som tog ordet – og det var netop essentielt at høre alles bidrag. Derfor indledes konklusionen med ordene: “Så besluttede apostlene og de ældste sammen med hele menigheden” (15,22). Og netop fordi der var enighed kunne hedningemissionen fortsætte sin fremgang.

Her er der en udfordring til os som kirkeledere og teologer: Lederne på rådet stolede på hinanden, respekterede hinanden og bøjede sig for hinanden for at løse deres uenigheder! Forskellen til den måde teologiske disputer foregår på i dag er til at tage og føle på! Ikke mindst den der foregår mellem forskellige kirkekonfessioner! Missionsledere beskylder teologiske forskere for at sidde i et elfenbenstårn og teologerne beskylder missionærerne for at være pragmatiske kættere. En omhyggelig dialog mellem os har aldrig været mere vigtig end nu! Det skal TORVET også danne ramme omkring.

LITTERATUR

- Bosch, David 1991: *Transforming Mission, Paradigm Shifts in Theology of Mission*. Marryknoll: Orbis.
- Cape Town Erklæringen, 2011: *Cape Town Erklæringen. Et kald til at tage del i Guds mission*. Fredericia: Lohse.
- Engelsviken, Tormod (red.) 2008: *Mission to the World, Communicating the Gospel in the 21st Century. Essays in Honor of Knud Jørgensen*. Oxford: Regnum.
- Hiebert, Paul G, 1985: *Anthropological Insights for Missionaries*. Grand Rapids: Baker.
- Hiebert, Paul G, 1994: *Anthropological Reflections on Missiological Issues*. Grand Rapids: Baker.

Konklusion

En globaliseret teologi i dag må gå ud af det samme spor som lederne ved apostelmødet! Apostelrådet nåede til en harmonisk konklusion, fordi man fokuserede på en ydmyg attitude, havde tillid til Guds ord, lyttede til de fælles erfaringer af Helligåndens overraskende gerning og havde et lederskab med villighed til at bøje sig mod hinanden. Alle havde de erfaret Guds nåde i Kristus – og Helligåndens virke i deres liv. Derfor søgte de ikke en abstrakt, monolitisk, teologisk statement, som det ellers var vanen i den græsk-romerske verden, men de søgte den viden der i jødisk tankegang er relationel, personel og interpersonel.

Ved at fastholde den særlige og nødvendige sandhed om frelse ved tro alene, så tillod de en frihed til en praksis som ikke skulle forarge eller fornærme. På den måde fik evangeliet frit løb ind i enhver kulturel gruppe. I skarp kontrast til dette har evangelikale kirker ofte haft travlt med at bygge mure omkring egne abstrakte og angiveligt universelle dogmatiske teologier, hvorved vi forsømmer at bygge broer, der kan rumme en livgivende og horisontudvidende globaliseret proces. Det er på høje tid med et teologin på det globale netværk!

- Jenkins Phillip, 2002: *The Next Christendom. The Coming of Global Christianity*. New York: Oxford University Press.
- Jenkins, Phillip, 2006: *The New Faces of Christianity – Believing the Bible in the Global South*. Oxford University Press.
- Ott, Craig / Netland, Harold (red.), 2006: *Globalizing Theology, Belief and Practice in an Era of World Christianity*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Sannes, Lamin, 2003: *Whose Religion is Christianity? The Gospel beyond the West*. Grand Rapids: Eerdmans.

FORFATTEROPLYSNING

Sune Skarsholm
Dansk Ethioper Mission
Katrinebjergvej 75
8200 Aarhus N
sune@dem-dk.dk
+45 73 56 12 61